

тифлопсихології не втратили свого значення і сьогодні. Їх використовують тифлопедагоги та тифлопсихологи України, Росії, Білорусі та інших країн Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кандрату Лейку – 140 гадоў [Електронний ресурс] / Спадчына. – 9-15 студзеня, 2003. -№ 2 (292) - Режим доступу до журналу: gs@irex.minsk.by - Заголовок з екрану.
2. Лейко К. Иван Савельев. Очерк / К.Ф. Лейко // Слепец.- 1900. - № 7. - С.76-79.
3. Лейко К. Из жизни Харьковского училища слепых/ К.Ф. Лейко// Слепец.- 1900.- № 4.- С.41-42.
4. Лейко К. К психологии слепых/ К.Ф. Лейко // Слепец. – 1908.- № 4. - С. 61-65.
5. Лейко К. Привычка и ея значение / К.Ф. Лейко // Слепец. – 1905 - №1. - С. 5-11.
6. Лейко К. Письмо в редакцию / К.Ф. Лейко // Слепец. – 1905. - № 9. – С. 171-174.
7. Лейко К. О развитии внешних чувств у слепых / К.Ф. Лейко // Слепец.- 1901. - № 8. – С. 85-87.
8. Лейко К. Факты и мысли (из жизни слепых)/ К.Ф. Лейко // Слепец.- 1902 - №1. - С. 4-6.
9. Лейко К. Факты и мысли. Из переписки с слепыми / К.Ф. Лейко // Слепец. – 1902. - № 7. – С. 126-133.
10. Литвак А.Г. Практикум по тифлопсихологии / Литвак А.Г., Сорокин В.М., Головина Т.П. – Москва : Просвещение, 1989. – 110 с.
11. Лейко К. Слепой Кирилка (из путевых эскизов) / К.Ф. Лейко // Слепец. – 1902. - № 12. – С. 230-234.
12. Лейко К. Слепцы / К.Ф. Лейко // Слепец. – 1900. - № 1. – С. 3-8.

УДК 378.147

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДЕФЕКТОЛОГІВ

Пахомова Н.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В.Г.Короленка

У статті проаналізована сутність модульного навчання, як технології професійної підготовки спеціалістів у вузах.

В статье проанализирована сущность модульного обучения, которое может применяться при профессиональной подготовке специалистов в вузе.

The article clause the essence of modular training is analyzed which can be applied at professional training of the experts in high school.

Ключові слова: педагогічна технологія, модульна технологія, модуль.

Ключевые слова: педагогическая технология, модульная технология, модуль.

Key words: pedagogical technology, module technology, module.

Однією з найважливіших закономірностей розвитку сучасного суспільства є тісний взаємозв'язок соціально-економічного прогресу і постійного вдосконалення системи освіти. Нові реалії сучасності, інтеграція молоді демократичної держави у світовий освітній простір вимагають створення нової системи освіти, якій притаманні, з одного боку, особливості національного характеру, з іншого, - відповідність міжнародним критеріям і вимогам. В умовах високого динамізму розвитку науки та освіти, стрімкого оновлення системи знань на перший план виступають завдання перегляду змісту, форм і методів навчання, орієнтації вищої освіти на особистість студента, запровадження нових технологій навчання, які забезпечували би високу якість підготовки випускників вищої школи.

Професійна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі відображається в наукових досліджень у наступних аспектах: філософія сучасної вищої освіти (В.П.Андрущенко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень та ін.), теоретичні та методичні засади неперервної професійної освіти (С.У.Гончаренко, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва та ін.), дидактика та методика навчання у вищій школі (А.М.Алексюк, В.В.Краєвський, І.Я.Лернер, О.Г.Мороз, В.В. Олійник, А.В. Петровський, М.М. Скаткін, Н.І.Шиян, та ін.).

Різним аспектам проблеми підготовки дефектологів присвячені фундаментальні роботи українських вчених В.І. Бондаря, І.В. Дмитрієвої, С.П. Миронової, Ю.В. Пінчук, Т.В. Сак, В.М. Синьова, Є.П. Синьової, В.В. Тарасун, Л.І. Фомічової, О.П. Хохліної, М.К. Шеремет та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, поза увагою

дослідників залишилося обґрунтування змісту, форм і методів організації модульного навчання в процесі професійної підготовки дефектологів в педагогічних університетах.

У зв'язку з цим, метою нашого дослідження є визначення методичних основ модульної технології в процесі професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Тому завданнями нашого дослідження є: ретроспективний аналіз літератури з означеної проблеми, визначення сутності поняття «модульна технологія» та її принципів і структурних елементів.

Зародження модульного навчання, у більшості наукових джерел, датується кінцем 60-х років. Воно отримало швидке розповсюдження в англійських країнах, перш за все, в США, Англії та Канаді. Ідеї модульного навчання беруть початок в працях Б.Ф.Скінера й отримують теоретичне обґрунтування та розвиток в роботах зарубіжних учених Дж. Расселла, Б. Гольдшмід і М. Гольдшмід, К.Курха, Р. Оуенса. Конференція ЮНЕСКО, що пройшла у Парижі в 1974 році, була поштовхом до впровадження модульних технологій, яка рекомендувала "создание открытых и гибких структур образования и профессионального обучения, позволяющих приспособляться к изменяющимся потребностям производства, науки, а также адаптироваться к местным условиям" [2, с.16]. Цим вимогам відповідало модульне навчання, яке дозволяло гнучко будувати зміст із блоків, інтегрувати різні види і форми навчання, вибирати найбільш відповідні з них для певної аудиторії слухачів, які, у свою чергу, мали можливість самостійно працювати із запропонованою їм індивідуальною навчальною програмою у зручному для них темпі.

Інтерес різних дослідників до модульного навчання зумовлений прагненням досягнути різноманітних цілей. Одні (Б.Гольдшмід, М. Гольдшмід та Дж.Расселл) прагнули досягти зручного темпу навчання, що дозволить вибрати відповідний для конкретної особи спосіб; інші (Дж. Клінгстед, С. Курх) – допомогти тим, хто прагне навчатися визначити свої сильні та слабкі сторони, дати можливість тренуватися самим, використовуючи корекцію модулів; треті (В.М. Гарєєв, Є.М. Дурко, С.І. Куліков, Р. Оуенс) – інтегрувати різні методи і форми навчання; четверті (В.Б. Загорюкін, В.І. Панченко та ін.) – гнучко будувати зміст навчання зі сформованих одиниць навчального матеріалу; інші (І. Прокопенко, М.А. Чошанов, П.А. Юцявічене та ін.) – досягти високого рівня підготовленості до професійної діяльності; В.В. Коропов, М.М. Катханов, М.А. Анденко та ін. – встановити міждисциплінарні зв'язки та вирішити проблеми взаємодії між спеціальними кафедрами вищої школи; А.М. Алексюк, М.Д. Міронова, В.Ю. Пасвянськене, М. Тересявічене, А.В. Фурман, Н.І. Шиян та ін. – систематизувати знання і уміння з навчальних дисциплін.

Отже, метою модульного навчання є створення найбільш сприятливих умов розвитку особи шляхом забезпечення гнучкості змісту навчання, пристосування до індивідуальних потреб та рівню базової підготовки за допомогою організації навчально-пізнавальної діяльності за індивідуальною навчальною програмою.

Модульне навчання відображає динаміку розвитку сучасних дидактичних теорій, синтезує в собі їх особливості, що дозволяє вдало поєднувати різні підходи до відбору змісту і способів організації навчального процесу. Технологія модульного навчання узагальнює досвід інших теорій і концепцій навчання.

Від програмованого навчання модульне запозичило способи управління навчальним процесом. Зокрема, модульне навчання дозволяє подолати фрагментарність програмованого шляхом створення цілісної наочної програми і проблемної подачі змісту в модулі, запозиченої з проблемного навчання. Модульне навчання характеризується адаптивністю, реалізація якої відбивається в специфічних способах організації індивідуально-диференційованого навчання. Відведення більшості часу на самостійну роботу студентів і відсутність спілкування, в модульному навчанні вдало компенсується нетрадиційними формами і методами активного навчання, які дозволяють активізувати пізнавальну діяльність та розвивати допитливість і формувати комунікативні навички.

Теоретичний аналіз наукових концепцій щодо впровадження модульної технології у систему професійної підготовки дефектологів, дозволяє виділити особливості модульного навчання: – обов'язкове опрацювання кожного компонента дидактичної системи та наочне їх уявлення в модульній програмі й модулях; – чітке структурування змісту навчання, послідовний виклад теоретичного матеріалу, забезпечення навчального процесу методичним матеріалом та системою оцінки і контролю засвоєння знань, що дозволяє корегувати процес навчання; – варіативність навчання, адаптацію навчального процесу до індивідуальних можливостей і потреб студентів. Технологічність модульного навчання визначається через: – структурування змісту навчання; – чітку послідовність пред'явлення всіх елементів дидактичної системи (цілей, змісту, способів управління навчальним процесом) у формі модульної програми; – варіативність структурних організаційно-методичних одиниць.

Таким чином, модульне навчання засноване на діяльній підході та принципі свідомості навчання (усвідомлюється програма навчання і власна спрямованість навчання), характеризується замкнутим типом управління завдяки модульній програмі та модулям, що є ознакою високої технологічності.

Різні підходи щодо розуміння цілей модульного навчання об'єднує єдина головна мета – створення гнучких освітніх структур як за змістом, так і за організацією навчання, що гарантують задоволення актуальних потреб, що визначають вектор нового, виникаючого інтересу (К.Я.Вазіна).

Центральним поняттям теорії модульного навчання є поняття модуля. Не дивлячись на достатню зрілість модульного навчання як у змістовному, так і у віковому аспекті, до цих пір існують різні точки зору на розуміння модуля та технологію його побудови як у плані структуризації змісту навчання, так і розробки системи форм і методів навчання.

Особливий інтерес являє собою еволюція поняття “модуль”, аналіз якого дозволяє прогнозувати сучасні концепції, методичну основу та підходи технології модульного навчання. Розглянемо та проаналізуємо деякі існуючі визначення модуля в хронологічній послідовності їх появи.

Поняття “модуль” (від лат.: *modulus* – міра) за тлумачним словником української мови має декілька трактувань в галузі математики, точних наук і архітектури, зокрема, в загальному плані це означає одиницю міри, величину або коефіцієнт. У педагогіці та методиці модуль розглядається як важлива частина всієї системи.

На початковому етапі впровадження модульного навчання в освітню систему США і Англії в поняття модуля входив певний набір навчальних матеріалів, що, на думку П.А.Юцявічене, ототожнюється з методом навчання «пакет» [5]. При подальшому розвитку модульного навчання А.А. Гуцинськи у поняття модуль включає «выражение самостоятельной группы идей (знаний), которые передаются по дидактическим каналам, соответствующим природе знаний» [5, с.56]. Б.Гольдшмід і М.Гольдшмід розуміють модуль як формування самостійної планованої одиниці навчальної діяльності [5]. Приблизно такої ж точки зору дотримується В.М.Гараєв, С.І. Куліков, Є.М. Дурко, вкладаючи у поняття модуль загальну тему навчального курсу або актуальної наукової проблеми [1].

Надалі, у формулюванні Ю.Ф. Тімофєєвої поняття модуля набуває більш конкретного значення. Вчена визначає модуль як відносно самостійну частину певної системи, що несе функціональне навантаження, яке в навчанні відповідає «дозі» інформації або дії, достатньої для формування тих або інших професійних знань і навиків майбутнього фахівця [3].

На думку С.І. Самігіна модуль є логічно завершеною частиною навчального матеріалу. П.А. Юцявічене характеризує модуль як функціональний вузол, який є основним засобом модульного навчання, тобто закінченим блоком інформації [5]. А.М. Алексюк, С.А.Кашін вважають, що модулі – автономні порції навчального матеріалу[4]. Отже, учені в поняття модуля включають певні частини навчальної програми курсів, без відповідної конкретизації.

Ю.А.Устинюк, конкретизуючи характеристику змісту модуля, пропонує визначити його як самостійну тему або розділ курсу, в якому розглядається одне фундаментальне поняття або група споріднених понять. Аналогічно Н.В. Шумякова вважає, що кожному модулю повинні відповідати глава або розділ підручника [6]. На думку О.А.Орчакова та П.Ф.Кобрушко, модуль характеризується, перш за все, цілісністю, відносною незалежністю, логічною завершеністю і гнучкістю структури змісту навчального матеріалу. Автори оригінально вирішили проблему розділення модуля на модульні одиниці – субмодулі, тобто цілісну, самостійну частину змісту, яка охоплює знання і уміння, необхідні для виконання конкретного професійного завдання.

Узагальнюючи різні підходи до розуміння поняття модульного навчання у професійній освіті, можна виділити наступні концепції щодо освітньої трансформації цього визначення, зокрема: модульна система освіти – МСО, модульна технологія організації освіти, модульна система вищої освіти, рейтингова інтенсивна технологія модульної освіти – РІТМ, проблемно-модульне навчання, модульно-блочна система, технологія модульної навчання – ТМН, кредитно-модульне навчання та ін. [3, с. 121].

Таким чином, модульне навчання можна визначити як ефективний підхід професійної підготовки дефектологів, при якому: - студент самостійно працює з навчальною програмою, що подається у вигляді модулів; - зміст і процес засвоєння модулів адаптуються до індивідуальних можливостей та потреб студентів; - управління процесом навчання відбувається в режимі зворотного зв'язку між початковим, проміжним та кінцевим етапами для орієнтації на досягнення цілей навчання; - взаємодія між викладачем і студентом будується на партнерській основі.

Можливі різні способи реалізації цих підходів у педагогічній практиці. Робота за модульною системою припускає глибоке і детальне опрацювання відповідної навчально-методичної документації, перш за все, програми курсу. Основним засобом реалізації модульної програми у навчальному процесі є навчальний елемент. Навчальний елемент – це автономний навчальний матеріал, призначений для засвоєння деякої елементарної одиниці знань або умінь, що використовується для самонавчання або навчання під керівництвом викладача. При створенні навчальних елементів необхідно так визначити їх зміст, щоб кожен з них неодмінно представляв закінчену одиницю діяльності, важливу для майбутнього фахівця. Структура навчального елемента (модуля знань), як правило, наступна: – мета вивчення; – обладнання, матеріали і допоміжні засоби (що необхідно для роботи з навчальним елементом); – навчальні елементи і матеріали (навчальні посібники); – зміст навчального елемента (навчальний матеріал); – перевірка досягнень. Виконуючи перевірку своїх досягнень, студент з'ясовує, наскільки добре він засвоїв матеріал, виявляє пропуски в своїх знаннях. Необхідно організувати чітку систему контролю за допомогою тестування, яка допускає проміжний контроль кожного модуля і підсумковий за всіма модулями (навчальним елементам).

Таким чином, при професійній підготовці студентів у педагогічних вузах, модульне навчання слід розглядати як сукупність педагогічних умов, визначальний підбір на модульній основі змісту, форм, методів і засобів навчання, що забезпечують комфортні суб'єкт-суб'єктні відносини педагога і студентів в процесі досягнення ефективного результату в засвоєнні наукових знань і формуванні професійних та особових якостей майбутніх дефектологів. Під модулем слід розуміти відносно самостійну цілісну організаційно-змістовну одиницю навчальної програми професійно-орієнтованих дисциплін. Модуль складається з компонентів, які є структурними елементами модульної програми дисципліни та обумовлюються її змістом. Мета модуля як структурної одиниці робочої програми дисципліни полягає у створенні умов для засвоєння студентами наукових знань, умінь і навичок, а також формування професійних та особистісних якостей, необхідних для майбутньої професії. Методологічною основою модульного навчання є психологічна готовність, педагогічна майстерність, програмне і дидактичне забезпечення, педагогічні дослідження (діагностика і моніторинг).

Модульна технологія дозволяє реалізувати наступні принципи навчання: доступність; оперативного взаємозв'язку; динамічність; технологічність; гнучкість. Застосування модульного навчання, як один з варіантів інноваційних технологій засновано на гуманістичних ідеях і принципах, за допомогою яких реалізується особистісно-орієнтований підхід до професійної підготовки фахівців педагогічної галузі.

Відтак, модульне навчання, дає можливість сформулювати ряд професійних завдань, які необхідно вирішувати при підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів та гармонійного розвитку особистості студентів в цілому: – стимулювати навчально-пізнавальну активність студентів, організувати пізнавальну діяльність з оволодіння професійними науковими знаннями, уміннями та навичками; – створити умови для розвитку мислення, пам'яті, творчих уподобань і здібностей студентів з урахуванням індивідуальних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гараев В.М., Куликов С.И., Дурко Е.М. Принципы модульного обучения // Вестник высшей школы, 1997. – №8. – С. 30 – 33.
2. Прокопенко И. Модульна система за усъвършенствование на руководни кадри на низова и средни звена// Проблема на труда. - София. - 1985. - № 2. с.16
3. Тимофеева Ю.Ф. Роль модульной системы высшего образования в формировании личности педагога-инженера // Высшее образование в России. – 1999. – №4. – С. 119 – 125.
5. Формирование социально-профессиональных качеств будущего специалиста / А.Н. Алексюк, С.А. Кашин и др. – М.: Высш. шк., 1992. – 56 с.
6. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения //Сов. Педагогика. – 1990. – №1. – С. 55 – 60.
7. Шумякова В.Н. Модульное обучение при подготовке предпринимателей в США / Ред. К.Н. Цейкович. – М., 1995. – 44 с. (проблемы зарубежной ВШ: Обзор.информ. / НИИВО; Вып.4).

УДК 37.013.42-053.2-056.24

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ ОСІБ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Поліщук О.А.

Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються питання самореалізації осіб з обмеженими можливостями у процесі трудової реабілітації.

В статье рассматриваются вопросы самореализации личности людей с ограниченными возможностями в процессе трудовой реабилитации.

In the article are examined the questions of self-realization of personality of people with the limited possibilities by facilities of workers rehabilitation.

Ключові слова: психофізична реабілітація, соціальна адаптація, інклюзія, інтеграція, трудова реабілітація, медико-психолого-педагогічний супровід.

Ключевые слова: психофизическая реабилитация, социальная адаптация, инклюзия, интеграция, трудовая реабилитация, медико-психолого-педагогическое сопровождение.